

Asia: VN/19196/2024

Luonnos hallituksen esitykseksi laiksi Suomen Akatemiasta annetun lain muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Suomen yliopistojen rehtorineuvosto UNIFI ry kiittää mahdollisuudesta lausua luonnoksesta hallituksen esitykseksi laiksi Suomen Akatemiasta annetun lain muuttamisesta. Unifi pitää hyvänä esityksen tavoitetta selkeyttää Suomen Akatemian hallinnollisia rakenteita, vahvistaa Akatemian hallituksen strategista työskentelyä sekä tukea Akatemian toimintaa niin, että se vastaa paremmin tutkimuksen tekemisen viimeaikaisiin muutoksiin ja pystyy reagoimaan joustavammin tutkimusrahoituskentän tarpeisiin ja muutoksiin.

Tutkimusinfrastruktuurikomitean muutos toimikunnaksi

Esityksessä ehdotetaan selkeytettäväksi Akatemian hallinnon rakenteita muuttamalla nykyinen tutkimusinfrastruktuurikomitea tutkimusinfrastruktuuritoimikunnaksi, jonka tehtävät ja nimittämiskäytännöt vastaisivat Akatemian muiden toimikuntien tehtäviä ja nimittämiskäytäntöjä. Unifi pitää hyvänä, että yhtenäinen nimittämiskäytäntö ja tehtävät selkeyttävät prosesseja ja vahvistaisivat tiedeyhteisön roolia päätöksenteossa. On olennaista, että tutkimusinfrastruktuureilla säilyy oma toimikunta, joka katsoo tutkimusinfrastruktuureja kokonaisuutena kansallisesti ja eurooppalaisen tutkimusinfrastruktuuriyhteistyön suhteutettuna eikä alakohtaisesti.

Akatemiaprofessorien ja -tutkijoiden palkkausta koskevien säännösten kumoaminen

Esityksessä ehdotetaan myös, että vuonna 2010 voimaan tulleeseen yliopistouudistukseen kytkeytyneet ja Suomen Akatemian tutkimusvirka järjestelmän jatkuvuutta turvanneet säännökset akatemiaprofessorien ja akatemiatutkijoiden palkkauksesta kumottaisiin. Unifi pitää perusteltuna säännöksiä perumista, sillä jo tällä hetkellä rahoituspäätökset ja niiden ohjeet toimivat ohjaavana instrumenttina akatemiaprofessoreita- ja tutkijoita koskevan palkkauksen ja muiden määräyksen osalta yliopistojen työehtosopimuksessa.

Säännös Suomen kansallisen turvallisuuden ja kansainvälisten velvoitteiden sekä ulko- ja turvallisuuspoliittisten linjausten huomioimisesta

Lakiin ehdotetaan lisättäväksi säännös, jonka mukaan Akatemian tulisi tehtäviään hoitaessaan ottaa huomioon Suomen kansallinen turvallisuus ja kansainväliset velvoitteet sekä ulko- ja turvallisuuspoliittiset linjaukset. Yleislinjauksena säännös jättää paljon tulkinnanvaraa. Unifi suhtautuu varauksella lisäykseen ja korostaa, että edellä mainitut käsitteet on määritettävä tarkkarajaisesti Akatemian tehtävien kontekstissa ja toteuttamisen yksityiskohtia ja ratkaisumalleja on tärkeä kehittää yhdessä korkeakoulujen ja muiden tutkimusta tekevien organisaatioiden kanssa. On olennaista varmistaa, että akateemisen vapauden edellytykset säilyvät. Unifi alleviivaa, että säännöksen ei tule vaikuttaa rahoituspäätösten pääasialliseen perustaan: hakemuksen tieteellinen laatu, joka on varmistettu riippumattomalla kansainvälisellä arvioinnilla, tulee säilyttää perusteena. Unifi esittää huolensa esityksen maininnasta, että muutoksen myötä Akatemia voi ohjeistaa kansainvälisiä arvioitsijoita huomioimaan Suomen kansalliseen turvallisuuteen liittyvät näkökohdat tieteellisen laadun arvioinnin ohella. Lisäksi esityksessä mainitaan, että Akatemian tulisi tunnistaa mahdolliset riskit ja uhat etukäteen ja huolta aiheuttaville tutkimushankkeille tulisi tehdä riskinarviointi, joka on suhteutettu niiden riskiprofiiliin. Unifi peräänkuuluttaa, että tämä vaatii, että Akatemialle varmistetaan säännöksen tuoman selkänöjan lisäksi riittävät resurssit, asiantuntemus ja osaaminen Suomen kansallisen turvallisuuden ja kansainvälisten velvoitteiden sekä ulko- ja turvallisuuspoliittisten linjausten huomioimiseen tieteellisen arvioinnin lisäksi. Tässä yhteydessä emme näe, että velvoitetta ulko- ja turvallisuuspoliittisten linjausten huomioimisesta tieteellisen arvioinnin yhteydessä voidaan ulottaa suomalaisen viranomaisvastuun ulkopuolelle kansainvälisille tahoille.

Suomen yliopistojen rehtorineuvosto Unifi ry, Finlands universitetsrektorers råd Unifi rf

Ajalin Elina
Suomen yliopistojen rehtorineuvosto UNIFI ry - Heikki Holopainen,
toiminnanjohtaja ja Ilkka Niemelä, puheenjohtaja